

Ke struktuře plodin a technologii pěstování

Doc. Ing. František Vrkoč, DrSc.

VÚRV Praha-Ruzyně

Prof. Ing. Lubomír Minx, DrSc.

MZLU Brno

Ing. Jan Skala, CSc.

VÚRV Praha-Ruzyně

Pokles odbytu tradiční zemědělské produkce vyvolává sníženou potřebu výměry zemědělské půdy pro výrobu potravin. Je možno konstatovat, že různé koncepce našeho i evropského zemědělství s tímto vývojem počítají a předpokládají soustředění zemědělské výroby do ekonomicky nejvýhodnějších oblastí, lokalit a na nejúrodnější pozemky. Dochází tak k postupnému vymezování oblastí, které jsou z hlediska zemědělské činnosti produkčně marginálními. Podle současných odhadů VÚZE a ekonomického hodnocení rentability pěstování hlavních polních plodin se to může týkat v ČR až 60 % výměry zemědělské půdy a zasáhnout tak výraznou část bramborářské, bramborářsko-ovesné a horské výrobní oblasti.

Konkurenceschopnost / Diverzifikace

Naše zemědělství musí být do budoucna ziskové a konkurenceschopné především v nížinách, kde musí být základním hlediskem jedině produkce a intenzita výroby na jednotce plochy. Zatímco konkurenceschopnost vyžaduje spíše určitou specializaci, tak naproti tomu trvale udržitelné zemědělství diverzifikaci výroby. Trvale udržitelnému zemědělství odpovídá spíše podnik s rostlinnou i živočišnou výrobou. Máme za to, že vyhraněná specializace bude přicházet v úvahu spíše v podnicích bez živočišné výroby, neboť půjde o orientaci jen na tržní plodiny.

V řepářských půdách bude situaci možná komplikovat zaorávaný chrást na části plochy cukrovky, po níž nepůjde dobře zařazovat sladovnický ječmen. V každém případě by mělo dojít k razantnímu omezení rizika mohutného nárůstu chrástu snížením dusíkatého hnojení k cukrovce. Je třeba počítat s tím, že podíl řepy může dosáhnout až 33 % (sled cukrovka-obilnina-obilnina).

V kukuřičné výrobní oblasti bude po kukuřici a slunečnici většinou následovat ozimá pšenice, protože sladovnický ječmen je v těchto podmínkách nejistý, krmný málo ekonomický, případně i neprodejný.

Řešení v marginálních oblastech

Zatímco naše výrobní oblasti řepářská a lepší bramborářská mohou být podle různých propočtů v budoucnu konkurenceschopné s tradiční skladbou rostlinné výroby, v horší bramborářské, bramborářsko-ovesné a horské oblasti se zřejmě bez podpory státu neobejdeme. Především tam byla v minulosti zemědělská výroba za cenu zvýšení procenta zornění a nákladných rekultivací neúměrně rozšířena a musí tam postupně dojít k zásadní restrukturalizaci, postavené převážně na produkci živočišné, odchovu mladého dobytka, chovu masného typu skotu, trvalých porostech a pastvě. Nyní jsou tyto vyšší oblasti stále ještě postaveny v mnoha případech na obilí, protože je dosud ekonomicky výhodné. Tato situace se však v příštích letech nepochybně změní, protože náklady na jednotku výnosu jsou tam vyšší než v nížinách. Výraznější specializace v rostlinné výrobě bude v těchto oblastech pro většinu podniků problematická, snad může přicházet v úvahu jen zvýšený podíl

brambor na sadbu ve vymezených obvodech. Na snížené ploše orné půdy budou vedle krmných obilovin pěstovány pícniny, ozimá řepka, len apod.

Intenzifikace

V naší rostlinné výrobě musí tedy dojít ke snížení ploch, ale při dalším zvýšení výnosů. Opačná cesta tj. udržení stávajících ploch za cenu snižování výnosů nemůže přicházet v úvahu. Naším cílem musí tedy zůstat vyšší výnosy s nízkými vklady. Základní teze při úvahách o strukturální skladvě rostlinné výroby podniku je pěstovat takové plodiny, u nichž je v daných půdněklimatických podmínkách vysoká pravděpodobnost, že bude překročen ekonomický práh rentability.

Vývoj zemědělství u nás v posledních letech ukazuje, že samotný ekonomický tlak na zemědělce nediferencovaný podle agroekologických podmínek, nepůsobí vždy v souladu s ekologickými aspekty. Plošně uplatněné "ekonomické síto" nevytváří potřebný prostor pro dlouhodobé restrukturalizační záměry zemědělské výroby s ohledem na diverzitu podmínek, zejména v méně úrodných oblastech.

Podíl obilnin

Na základě výsledků našich polních pokusů, s cílem přizpůsobit strukturu plodin co nejvíce podmínkám stanoviště, jsme se pokusili např. stanovit následující doporučené koncentrace jednotlivých druhů obilnin v závislosti na půdní úrodnosti:

Zastoupení obilnin celkem a obilních druhů dle základní úrodnosti půdy

Základní úrodnost půdy (t suš./ha. rok)	% obilnin celkem	Zastoupení druhů (obiloviny celkem = 100%)			
		ozimá pšenice	ozimé žito	ječmen*	oves
do 3 t	40 - 45	10	40	10	40
3 až 4 t	45 - 50	25	25	30	20
4 až 5 t	50 - 55	30	10	50	10
6 až 7 t	55 - 60	40	-	60	-

Poznámka: * ozimý a jarní ječmen

Tlak na zvýšení ekonomické efektivity v zemědělské prvovýrobě vede obecně k zúžení pěstovaných druhů plodin v hospodářském obvodu podniku. Tato tendence je objektivně výraznější u menších podniků. Lze očekávat, že toto snížení pestrosti struktury pěstovaných plodin vyvolá následně nežádoucí zvýšení potřeby dalších dodatečných vstupů (nárůst výskytu škodlivých činitelů). Závažnost této záporné externality nabývá na významu z toho důvodu, že se tak děje v podmínkách existence velkých honů, což je na druhé straně všeobecně považované za ekonomickou přednost našeho zemědělství.

Pěstitelské technologie

Pokud se týká technologií pěstování jednotlivých plodin, vzhledem k současnému nedostatku financí v zemědělských podnicích, se blíží spíše k integrovaným než konvenčním systémům. Domníváme se, že největší možnosti úspor nákladů jsou na úseku zpracování půdy. Jedná se o oblast, která byla v minulých desetiletích ne zcela doceněna, jak nás přesvědčuje současná nabídka moderních strojů a nářadí převážně dovážených ze zahraničí. Ne všechny zemědělské podniky si však v současné době mohou dovolit jejich nákup, protože jsou velmi drahé. Jak ovšem ukázal např. přechod na nové přesné secí stroje se stejnou hloubkou a rozmístění semen, jejich nákup se může rychle zaplatit v přírůstcích výnosů. Není přece možné, aby na našich polích byly stále používány různé smyky a brány, když všude ve světě jsou téměř výlučně běžné stroje a nářadí na

zpracování půdy jen s aktivním pohonem pracovních orgánů. Moderní rostlinná výroba je postavena na vybudované operativě právě v oblasti techniky, aby všechny pěstitelské zásahy byly kvalitně zvládnuty v nejkratší době. Uplatnění této operativy u nás může vzhledem k zastaralému technickému parku stát nemalé prostředky, které zatím nejsou většinou k dispozici. Máme dokonce za to, že tato oblast mechanizace je jednou z hlavních překážek na cestě ke zvýšení konkurenceschopnosti, neboť naše odrůdy, opracované technologie pěstování i celková odbornost zemědělců snesou dobře srovnání s vyspělými zeměmi EU.

Celkově se ukazuje, že pěstitelské technologie musí být v budoucnu u jednotlivých plodin postaveny na diagnostických metodách sledování změn půdních procesů a dynamiky tvorby výnosů, výskytu škodlivých činitelů apod., nikoliv na průměrných hodnotách doporučeného hnojení, agrotechniky a ochrany. Praxe nás přesvědčuje, že pěstitelské technologie postavené na průměrných hodnotách bez ohledu na konkrétní stav porostu, lokalitu a průběh počasí vedou jen k průměrným výsledkům. Moderní technologie budou vyžadovat i určité odrůdy. Tedy již ne odrůdovou agrotechniku, ale jak zdůrazňuje opačně Ing. J. Křen, CSc., odrůdy pro různé pěstební technologie jednotlivých plodin.